

LÁSZLÓ SZABOLCS

KOCSMATÁRCÁK SZERINT AZ ÉLET

Czinki Ferenc: *Egy kocsmá város*

*Inni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes.*

■ Ha a kíméletlen ésszerűség és gyakorlatiasság szempontjából vizsgáljuk, a kocsmá egy teljesen fölösleges találmány. Hiszen bármilyen innivalót olcsóbban megvehetünk egyenesen az üzlethöz, és aztán kedvünk szerint elfogyaszthatjuk otthon, a kertben, az erkélyen vagy egyszerűen az út szélén ülve. Sőt már maga az alkohol is alapvetően haszontalan ötlet, elvégre ihatna mindenki egyszerűen vizet. A kocsmá létezése tehát irracionális: egy kimagyarázhatatlan építészeti és logisztikai adalék, egy luxus, egy capriccio, egy kártékony ráadás, amire szigorúan véve nincs szükség, és kész... Még szerencse hát, hogy távolról sem az ésszerűség és gyakorlatiasság szerint rendezzük emberi dolgainkat, s helyet szorítunk a világban olyan kétség nélkül fölösleges és pótolhatatlan dolgoknak, mint az irodalom, a festészet, a zene meg a tánc és persze a kocsmák. Szóval az efféle mesterkélt, cél és haszon nélkül kifundált kártékony ráadásoknak, amelyek hiányában mégis irtó nehéz lenne éledgelni.

Czinki Ferenc könyve – amely formáját és funkcióját tekintve kocsmafüzetként is használható (sőt így ajánlott használni) – arra tesz kísérletet egy tárcanovella-sorozat révén, hogy ennek az éledgelésnek, vagyis hát: az emberi létezésnek eme fölösleges, marginalizált, elfeledett, de ugyanakkor vitálisan szükségszerű dimenzióit kocsmáról kocsmára barangolva feltárja. Tárcáiban a bemutatott székesfehérvári kocsmák egyszerre szerepelnek érdekesítő, egyedi talált tárgyakként, amelyeknek bemutatásához nem is szükséges különösebb indoklás; és szolgálnak ugyanakkor remek ürügyként arra, hogy

emberekről, helyekről s egy egész város vagy ország hétköznapjairól, történelméről lehessen mesélni. A kocsmának ugyanis mégiscsak van funkciója (már hogyan volna!), hiszen ihletője, katalizátora, majd laboratóriuma, színpada, befogadója és továbbhagyományozója az emberi történeteknek. A fülszövegíró Cserna-Szabó András szerint pedig egyenesen menedék, sőt mentsvár, mert „az egyetlen hely, ahol még elbújhatunk a világ elől”. Olyan tér, amit be kell lakni, olyan funkció, amit meg kell élni – egy létezési forma, amely egyrészt a felfüggesztettség, az időnkívüliség, másrészt a könyörtelen, törvényszerű elmúlás helyzetét egyesíti önmagában.

Ebből is érthető már, hogy itt korántsem holmi újdonsült „hípszterkedő” és „trendi” romkocsmá-rajongásról van szó, azaz nem egy hamis és sznob beavatottság tüntetőleges közszemlére bocsátását kapjuk a tárcákban, hanem egy igazi, autentikus odafordulás bizonyítékát, mely révén a megfigyelő és továbbmesélő nem uralni akarja az anyagot, nem fölülkerekedni akar a bemutatott világon, hanem „tárgyilagos szeretettel” leírni azt. Az olvasó számára nem csupán a történetek vagy szereplők, de maguk a helyek, a részletesen feltérképezett lokálok vagy csak futólagosan megemlített büfék, bisztrók és restik is megelevenednek.

Például a *Vadalma* nevű a Felsővárosban, ez a „kívül-belül lambériás birodalom”, amely „a szeles Kádár-kor és a műanyag bizsuktól szédült rendszerváltás mehtagadott románcának szülötte, és nem hagynak rajta nyomot az évek”. (11.) Vagy a *Papagáj*, az azonos nevű, felemás negyedben, amely nem más, mint „egy

tervezési oázis, egy ottmaradt félpolgári skanzen [...] a statisztikai hibahatár senkiföldjén”. (24.) De ott van még a *Panama*, ahol az ember egy nap leforgása alatt értesülhet az emberi nyelv alakváltozásairól, az igazi szerelemről, az ötvenes évekről, Isten létezéséről és Lovasi András szólólemezeről. Továbbá a *Rádió*, amely „nem a Maroshegy legismertebb kocsmája, de az biztos, hogy a legvidámabb, a legbarátságosabb és a legrözsaszínűbb [...], egy romkocsmá, amelyik úgy romkocsmá, hogy nem akar az lenni”. (54.) Meg persze nem maradhat ki a *Pálma*, az állandóan bezárva tartott kocsmá, „amelyikbe az év egyetlen napján ittasan érkezik az ember, és onnan ittasan távozik”, tehát valós létezéséről nem lehetünk biztosak. (68.) S hátra van még: Aladdin, Faló, Fortuna, Jolán, Hungaria, Gomba, Kaiser, Matróz, Piccolo, Pucok, Strand, Topogó, Tücsök, Vadászkürt...

A túrát vezető narrátor komoly felelősségtudattal, azaz részletes háttérkutatással és kiterjedt terepmunkával készült feladataira: ismer minden kocsmákkal kapcsolatos szabályt, szokást, szóhasználatot és etimológiai kuriózumot. Ismeri továbbá a kocsmákban elhangzó szomorú vagy mulatságos történeteket, a józanul és a részegen elmondott anekdotákat s persze az elcsattanó poénokat. De ravasz és tapasztalt elbeszélő lévén nem zúdíttja az olvasóra az összegyűjtött információt, nem halmozza az érdekesnek ítélt villogó részleteket, mert a tárcírás bármi lehet, de vizsgáztatás és erőfitogtatás biztosan nem. A kötet mesélője finom és önmagára is visszaható ironiával, precízen adagolja az elbeszélést meg a humort, tudatosan, hogy megmaradjon a leírt helyek titokzatos és kiismerhetetlen aurája, és az olvasó minden szöveg közben és után egyre jobban elmerüljön a kertváros, a panelnegyed vagy az összefüggő kerülőutak homályában. Ebben a folyamatban pedig a könyv szerves részét képező fényképek különösen fontos szerepet töltenek be. Általuk válik a kötet igazán több műfajúvá (és okos szóval élve, intermedialissá): a két kifejezési eszköz, alkotási nyelv összjátékából jön létre ez a sajátos kocsmafüzet mint egy új művészeti forma.

Mindezek mellett egy ilyen kötet jelentősége túlmutat a sima olvasói élményen, ugyanis – meglátásom szerint – a tárcák türelmes, ítélkezős nélküli hangvétele elősegíti egyfajta társadalmi, városzociológiai

érzékenység kibontakozását, a rémesen hiányzó empátia előbuklását. Magyarán: szelíden felszólít arra, hogy nézzünk szét környezetünkben, vizsgáljuk meg életterületünket, egyszerre benszülőtként és kívülről idegenként is. A Czinki Ferenc által leírt kocsmák és történetek ugyan összetéveszthetetlenül Székesfehérvárról szólnak, de közben persze vonatkozhatnak szinte bármelyik kelet-európai posztkommunista helyszínre és helyzetre. Márpedig – itt engedtetsek meg nekem, hogy leporoljak egy ismert, de következetesen be nem tartott közhelyt – ahhoz, hogy érdemben oda tudjunk figyelni s meg tudjuk érteni a jeleket, szükséges a (fél)múlt feltárása, felkutatása. A szépítgetés nélküli történelem és kegyes-kegyetlen idő múlását pedig ezeken a kocsmákon és a körülöttük kerengő embereken lehet megfigyelni, nem a felújított, renovált, hamisan régivé tett, romossá romantizált turistakocsmákon. Ezekben a türelemmel felkeresett, érzékkel megfigyelt helyeken látszik, hogy „az elmondhatatlanná lett s ezáltal tönkrement sorsok, az elfelejtett életek kontinensén élünk, az elnémított pusztítások nyomai között”.¹ Itt és így érthetjük meg – főleg mi, a „későn születettek”, akik számára a múlt idegen ország, egy terra incognita –, hogy mennyire furán, ellentmondásosan és szomorúan keveredik a múlt rendszer továbbélése, utóhatása azzal a radikális, áthidalhatatlan diszkontinuitással, amelyet jelenkori világunk berobbanása okozott.

Czinki Ferenc (és Arany Gold Zoltán, illetve Oláh Gergely Máté fényképészek) az eltűnés és átváltozás apró pillanatait, a túlélés és változatlanság egyedi tablói örökítik meg számunkra. Esetenként közel hoznak, óvatosan feltárnak félreeső, feledésbe merült élettereket, miliókat, máskor pedig nagvító alá tesznek és új fénybe, keretbe helyeznek százszor meg ezerszer látott helyeket, embereket. Ezért könyvüket lapozni, olvasni, nézegetni nemcsak élmény, hanem valóságos mindennapi kiskalauzként szolgál múlt és jelen megértéséhez, az odafigyelés és empátia gyakorlásához. A kötet végéhez illesztett üres jegyzetlapok pedig arra valók, hogy amikor „ülünk otthon a melegben a díványon, meg a tévé, mindennünk megvan, aztán egyszer csak elkezdünk vágnyi arra, hogy lemenjünk egy sörre”, legyen, ahol megörökítsük mindazt, amit megtapasztalunk.